Lausunto Eduskunnan maa- metsätalousvaliokunnalle 15.6.2018

Viite	*Lausuntopyyntö liittyen asiaan: U 29/2018 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi epäterveistä kaupan käytännöistä yritysten välisissä suhteissa elintarvikeketjussa (UTP-direktiivi)*
Lausunnon antaja	*Luonnonvarakeskus (Luke)/Professori Jyrki Niemi*

Tausta

Usean vuoden keskustelun jälkeen komissio antoi 12.4.2018 ehdotuksensa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi epäterveistä kaupan käytännöistä yritysten välisissä suhteissa elintarvikeketjussa (COM(2018) 173 final). Ehdotuksen tarkoituksena on rajoittaa epäterveitä käytäntöjä, joita voi esiintyä sen vuoksi, että elintarvikeketjun toimijoiden neuvotteluvoima on erilainen. Komissio haluaa näin turvata tuottajien aseman isojen kauppaketjujen puristuksessa, sillä suurten kauppojen neuvotteluvoimaa pidetään ylivoimaisena yksittäisiin tuottajiin nähden.

Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Komission direktiiviehdotuksessa listataan liuta sopimusehtoja, jotka jäsenmaiden olisi jatkossa kiellettävä. Tällaisia epäterveitä kauppatapoja ovat esimerkiksi pitkät maksuajat, sopimusten yksipuolinen ja takautuva muuttaminen, myymättä jääneitä tuotteita koskevat takaisinostovaatimukset, tilausten viime hetken peruutukset sekä esimerkiksi osapuolten velvoittaminen osallistumaan myynninedistämis- tai markkinointikustannuksiin. Kiellettävä olisi myös ostajan yksipuolisesti ja takautuvasti tekemät muutokset toimitussopimuksen ehtoihin, jotka koskevat elintarvikkeiden toimituksen tai jakelun tiheyttä, ajankohtaa tai määrää, laatuvaatimuksia tai hintaa.

Jäsenmaiden olisi ehdotuksen mukaan nimettävä myös valvontaviranomainen, joka vastaa kieltojen täytäntöönpanon valvonnasta kansallisella tasolla. Kyseisellä valvontaviranomaisella olisi valtuudet puuttua epäterveisiin kauppatapoihin, muun muassa pitkiin maksuaikoihin, sopimusten yksipuoliseen muuttamiseen tai siihen, että myymätön elintarvike jää tuottajan tappioksi. Lisäksi ehdotuksessa säädetään jäsenmaiden raportointivelvoitteista.

Jäsenmaiden olisi myös kuuden kuukauden sisällä direktiivin voimaan tulosta hyväksyttävä tarvittavat säädökset ja määräykset direktiivin täytäntöön panemiseksi ja otettava nämä säädökset ja määräykset käyttöön 12 kuukauden kuluttua direktiivin voimaan tulosta.

Vaikutukset Suomessa

Kuten Valtioneuvoston U-kirjelmässa todetaan, Suomessa ei ole tällä hetkellä direktiivissä tarkoitetun tyyppistä elintarvikeketjun sääntelyä. Näin ollen direktiivin täytäntöönpano edellyttäisi uutta kansallista lainsäädäntöä. Suomessa kuitenkin valmistellaan parhaillaan elintarvikemarkkinalakia, jonka on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2019. Elintarvikemarkkinalaissa on tarkoitus säätää osittain samoista seikoista kuin direktiiviehdotuksessa. Tällaisia ovat esimerkiksi epäterveitä kauppatapoja valvovan viranomaisen perustaminen ja tämän tiedonsaantioikeus. Direktiivin täytäntöönpano voisi näin ollen osittain perustua valmisteltavana olevaan lakiin. Lakia voitaisiin täydentää direktiivin edellyttämällä tavalla, kun direktiivin lopullinen sisältö on selvillä.

Direktiiviehdotuksen toimeenpanolla voi olla myönteisiä vaikutuksia erityisesti pienten ja keskisuurten tavarantoimittajien asemaan, mikäli sillä onnistutaan tervehdyttämään päivittäistavaramarkkinoiden toimintakulttuuria. Myös esitetyn valvontaviranomaisen olemassaolo voi osaltaan estää kohtuuttomien sopimus- tai muiden käytäntöjen soveltamista elintarvikealalla. Valvontaviranomaisen rooli voidaan nähdä erityisesti ennalta ehkäisevänä.

Direktiiviehdotuksen toimeenpano ei vaatisi elintarvikeketjun toimijoita toteuttamaan merkittäviä uusia toimenpiteitä, ainoastaan noudattamaan hyviä kauppatapoja ja valmistautumaan mahdollisiin valvontaviranomaisen tutkimus- ja tiedonhankintamenettelyihin. Ehdotuksesta koituisi toimijoille siten lähinnä säännösten noudattamisesta aiheutuvia kustannuksia kuten henkilöstön koulutukseen liittyviä kuluja. Se ei rajoittaisi elintarvikeketjun vertikaalista kilpailua, eikä sillä pitäisi näin ollen olla vaikutusta elintarvikkeiden hintatasoon, mikäli kilpailukeinot eivät tällä hetkellä perustu epäterveiden käytäntöjen soveltamiseen.